RECENZIE

Raluca BRĂESCU, Adina DRAGOMIRESCU, Isabela NEDELCU, Alexandru NICOLAE,
Irina NICULA PARASCHIV, Gabriela PANĂ DINDELEGAN (coord.), Rodica ZAFIU,

**DICȚIONAR DE INTERPRETĂRI GRAMATICALE.
CUVINTE MICI, DIFICULTĂȚI MARI,
București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2020, 559 pagini**

Valerica SPORIȘ

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu

Abstract

The Dictionary of Grammar Interpretations. Little words, Great difficulties continues the series of works of modern Romanian grammar (The Grammar of Romanian, The Basic Grammar of Romanian, The Grammar of Romanian for Gymnasium).

The purpose of this collective work is to inventory, describe and solve some of the grammatical difficulties. Thus, the dictionary is a list of „little” words, namely lexemes whose phonetic/graphic body is (very) small, but which raises major problems of interpretation from a morphosyntactic point of view.

Keywords: Dictionary, Grammar, Analysis, Interpretation, Interdisciplinarity.

Elaborat de un colectiv de cercetători din cadrul Institutului de Lingvistică al Academiei Române „Iorgu Iordan-Al. Rosetti”, coordonat de Gabriela Pană Dindelegan, *Dicționarul de interpretări gramaticale. Cuvinte mici, dificultăți mari* continuă seria lucrărilor de gramatică românească modernă: *Gramatica limbii române - GALR* (2005/2008), *Gramatica de bază a limbii române - GBLR* (2010/2016), *Gramatica limbii române pentru gimnaziu - GLRG* (2019).

Lucrarea de față, prin forma sa de dicționar, permite accesul cu ușurință la informație, deschizându-se spre uzul didactic. Grafica dicționarului este specială. Utilizarea culorii (albastru) pentru titluri de capitole și pentru reliefarea chenarului introductiv nu doar creează o estetică vizuală, ci și facilitează parcurgerea materialului lingvistic.

Ce înseamnă, de fapt, *a interpreta*: a da un anumit înțeles unui lucru, fapt sau cuvânt, a-l explica, încercând să-l clarifici (cf. *DEX*, 2016). Avem în față, într-adevăr, un dicționar de

subtilități gramaticale, greu de descifrat. Subtitlul dicționarului delimitează aria de cercetare: un inventar de cuvinte „mici”, adică lexeme al căror corp fonetic/grafic este (foarte) redus - cuvinte care ridică probleme de interpretare în special de ordin gramatical (fie la nivel paradigmatic, fie la nivel sintagmatic, fie din ambele puncte de vedere). După cum sublinia unul dintre autorii dicționarului (Alexandru NICOLAE, <https://www.antena3.ro/actualitate/alexandru-nicolae-despre-cuvintele-mici-care-ne-dau-mari-batai-de-cap-583234.html>), un cuvânt „mic” poate provoca încurcături „mari”, dacă există valori lexico-gramaticale și/sau pragmatilistice diverse. „Fiecare cuvânt are o viață a lui, o gramatică a lui.”, precizează același cercetător.

Introducerea ne dezvăluie cum a luat naștere această lucrare și care este scopul ei: „să inventarieze, să descrie și să «rezolve» dificultățile gramaticale de analiză și de interpretare ale cuvintelor limbii române” (p.11). S-a pornit de la ideea conceperii unei lucrări de gramatică a limbii române care să vină în sprijinul practicii școlare, întrucât gramaticile moderne existente nu au avut cum să acopere paleta largă de fenomene morfosintactice. Cartea scoate în evidență fațete lingvistice ale unor forme/construcții importante în comunicare. Astfel, se încearcă a se înlătura tot ceea ce ar putea trimite cu gândul la caracterul „arid” al gramaticii, la perspectiva statică asupra limbii, cititorul fiind chemat să observe procesul lingvistic, modul său de funcționare, influența benefică asupra comunicării, să-și pună întrebări, să reflecteze asupra unor aspecte mai puțin sau deloc investigate.

În linii mari, **structura** este caracteristică unui dicționar, fiind vorba despre 165 de cuvinte-titlu/articole/întrări selectate de autori, prezentate în ordine alfabetică. Dimensiunea articolelor este variabilă, în funcție de specificul cuvântului/structurii descris(e). S-a optat pentru notarea surselor bibliografice la sfârșitul fiecărui articol. Cadrul conceptual este cel din gramaticile care precedă dicționarul (îndeosebi *GBLR* și *GLRG*). Accentul se deplasează însă de pe latura pur teoretică pe latura explicativă, pe argumentare, pe aspectul funcțional. Faptul lingvistic este examinat predominant „în mișcare”, „în funcțiune”.

Inventarul de cuvinte este reprezentat, în cea mai mare parte, de prepoziții, conjuncții, adverbe, interjecții, substantive, adjective, pronume și articole.

Prezentarea monografică a articolelor de dicționar include, de la caz la caz, anumite etape:

- enumerarea unor particularități, funcționări multiple, controversate, toate sintetizate într-un chenar reliefat prin fond albastru;

- descrierea comportamentului cuvintelor/structurilor din româna actuală, la diferite niveluri sau în anumite circumstanțe: situații ambigue, cu soluții multiple; elemente multifuncționale, greu de încadrat gramatical (contextul sintactic vine să dezambiguizeze sensul gramatical și/sau lexical);
- notarea unor elemente diacronice/informații istorice relevante pentru cuvântul/structura selectat(ă);
- reținerea utilizărilor speciale (dificultăți de interpretare din punct de vedere gramatical, aspecte controversate, noi interpretări, noi direcții), nu a aspectelor generale, care se regăsesc în gramaticile de bază.

Printre dificultățile pe care autorii le-au întâmpinat, propunându-și să le clarifice, se numără:

- flexiunea neregulată sau incompletă a unor cuvinte;
- funcții/poziții sintactice speciale;
- tendința spre gramaticalizare a unor forme;
- tendința spre pragmaticalizare a unor cuvinte;
- omonimia;
- transpoziția lexico-gramaticală;
- încadrarea la un anumit nivel lingvistic sau registru stilistic;
- dinamica formelor/construcțiilor lingvistice.

Cele mai scurte cuvinte-titlu sunt alcătuite dintr-un sunet/dintr-o literă: *a, e, o* (ar fi fost de interes și descrierea lui *i*), în timp ce *învățătoare* este cel mai lung cuvânt. Formele învechite care atrag atenția sunt: *neștine, înde, însul, adins*. Printre cuvintele dificile se regăsesc: marca posesiv-genitivală *al*, prepoziția *pe* (CD în acuzativ), pronumele *dânsul*.

În partea de început, dicționarul cuprinde o listă de abrevieri și simboluri, iar la final, sigle bibliografice, surse istorice și dialectale. Corpusul este variat, fiind constituit din enunțuri/texte/fragmente de texte aparținând mai multor registre stilistice: exemple create de autori, eșantioane de limbă veche sau dialectală, beletristică, publicistică etc.

În concluzie, dicționarul se remarcă prin viziunea lingvistică modernă (abordarea din perspectivă integratoare, în scopul înțelegerii complexității fenomenelor gramaticale), prin materialul ilustrativ variat, prin caracterul interdisciplinar (gramatică, lexicologie, semantică, istoria limbii române, dialectologie, pragmatică, stilistică). Ceea ce nu s-a evidențiat în *Introducere*, deși transpare în descrierea unor cuvinte sau structuri, este aspectul normativ (a se vedea, de exemplu: *ca și, într-una/întruna, asta, pe care, decât*).

Demersul interpretativ, în esență, urmează calea de la particular înspre caracteristici/trăsături generale, de la perspectiva sincronică (limba actuală) la cea diacronică (româna veche). Anumite explicații, observații pertinente asupra anumitor forme sau construcții au caracter generalizator.

Lucrarea se adresează, în primul rând, specialiștilor (lingviști, profesori de limba română, studenți și elevi filologi). Însă, fiind un instrument util, o resursă educativă modernă, dicționarul este accesibil tuturor celor interesați de limba română, de cultivarea propriei exprimări, îndemnând deci la o lectură instructivă și la un comportament corectiv.